

**A kiegészítő melléklet információtartalmának vizsgálata különböző
tevékenységet végző vállalkozások példáin keresztül
Examination the information content of the notes to the financial
statement through companies with different activities**

KEREZSI D.

Számvitel MA szakos hallgató, DE GTK Számviteli és Pénzügyi Intézet demonstrátora,
kerezsido@gmail.com

Absztrakt

Minden vállalkozásnak a gazdálkodásról, a számviteli törvénynek megfelelően, az éves beszámolóban, valós képet kell kialakítania a vállalat vagyoni-, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről. A vállalkozások beszámolók alapján történő értékelhetőségéhez egységes információ-szolgáltató rendszer szükséges. A beszámolók adatai a múltira vonatkoznak, és azokat a kiegészítő mellékletben kell magyarázatokkal kiegészíteni. A tanulmány 15 vállalat kiegészítő mellékletének információ-tartalmát vizsgálja annak függvényében, hogy azok mennyiben tesznek eleget a törvény által előírt kötelezettségeknek. A vállalatok szakértői mintavétel segítségével az élelmiszer kiskereskedelmi, szolgáltató és a feldolgozó iparból kerültek kiválasztásra. Az elemzésbe bevont vállalatok egyszerűsített éves és éves beszámolót készítenek. Mindhárom tevékenységi körhöz tartozó vállalkozások kiegészítő mellékleteiről elmondható, hogy leginkább az egyszerűsített éves beszámolót készítőik esetében tartalmaztak több hiányosságot, míg az éves beszámolók kiegészítő mellékletei jobban kielégítik a törvény előírásait. Ennek oka lehet, hogy a különböző piaci szereplők különbözőképpen ítélik meg a kiegészítő mellékletek elkészítését és fontosságát is.

Kulcsszavak: kiegészítő melléklet, számvitel, információtartalom

The aim of the study is to present the information content of the notes to the financial statement using different types of companies. Companies must provide a realistic picture of their assets, financials and profitability position. It is necessary an integrated information system to evaluate the businesses. The data of the financial statement prepared by accounting act are historic, and they are about the past. These data are explained in notes to financial statement. This study investigates 15 notes to the financial statement considering the obligations declared in accounting act in case of different types of company. The companies are selected by expert sampling. The main activity of enterprises are food-retail, services and processing. Both of three scope of activities companies 's notes specific, that mostly the simplified financial statements include several deficiencies. The notes of the financial statements are fully compliance to the rules of the statute. The reason of the differences are the different market participants make a different expectation of the notes's importance and preparation.

Keywords: Accounting, notes to the financial statement, Information Content

JEL Kód: M4

Bevezetés

A gazdasági társaságok működésének legfőbb célja a tulajdonosi vagyon növelése, amit a teljesítmény növelésével, értékteremtéssel, a bevételek növelésével és a költségek, ráfordítások csökkentésével érhetnek el, és ennek legfőbb feltétele a megfelelő információellátás. A számvitel egyik oldalról megközelítve belső információs rendszer, míg más oldalról nézve fő feladata információk szolgáltatása - a törvényi előírásokkal összhangban - a külső környezet felé. A számviteli törvény meghatározza a hatálya alá tartozók könyvvezetési és beszámolási kötelezettségeit, a könyvek vezetése és a beszámoló összeállítása során kötelezően érvényesítendő elveket, az ezekre épülő szabályokat, továbbá a nyilvánosságra hozatali, valamint a közzétételi és a könyvvizsgálati kötelezettségeket. Ezek biztosítják a piaci szereplők számára, hogy az elkészített beszámoló megbízható és valós összképet biztosító tájékoztatást nyújtson a cég vagyoni helyzetéről, eszközeiről és forrásairól, az azokban bekövetkezett változásokról, a pénzügyi és jövedelmezőségi helyzetéről, illetve a jövőbeli terveiről (Böcskei, 2014; Musinszki, 2016).

A tanulmány megírásának fő célja az volt, hogy a vállalkozások által közzétett számviteli beszámolók egyik része, a kiegészítő melléklet, megfelelően tartalmazza-e azokat az adatokat, információkat, amelyeket a számviteli törvény előír, illetve amelyek a külső vagy belső érintettek számára szükségesek.

1. A számviteli rendszer

A számvitel elsősorban vállalati kategória, a vállalati szintű döntések előkészítéséhez és nyomon követéséhez ad számszerű információkat, ugyanakkor makroökonómiai információigények kielégítésére is igen sok nélkülözhetetlen adatot szolgáltat. A számvitel ad képet a gazdasági tevékenység egészéről, a vállalat működésének eredményességéről, az eredményre ható különböző tényezőkről és hatásuk mértékéről. A számvitel folyamatosan és tételesen vezeti a nyilvántartásait.

A számvitelt számtalan módon definiálhatjuk, amelyek közül a legelterjedtebb definíció a következő: „A számvitel olyan elszámolási és objektív információs rendszer, amely a gazdasági műveleteket megfigyeli, méri és rendszerezetten feljegyzi” (Kozma, 2001). A számvitel fő feladata, hogy a gazdálkodók vagyoni, pénzügyi, jövedelmi helyzetében bekövetkezett változásokat az adott üzleti évben folyamatosan nyomon kövesse, és ehhez a gazdálkodó egységben lejátszódó gazdasági folyamatokat sajátos eszközrendszerrel megfigyelje, mérje és feljegyezze (Tóthné, 2012). A számvitelről az is elmondható, hogy olyan sajátos módszertanon alapuló információs rendszer, amely egyben a tájékoztatás eszköze is, illetve speciális ismereteket igénylő tevékenység (Sztanó, 2013).

Noha a számviteli rendszer a gazdasági tevékenység eredményességét legjobban mérő összefüggésrendszer, Lukács és Zéman (2014) szerint szükség lenne a benne található önellentmondások feloldására, amelyek a magyar számvitel szabályozásában több mint két évtizede meghúzódnak. Ilyenek például az üzleti év naptári évtől eltérő választásának külföldi tulajdonosok számára kedvező, diszkriminatív lehetősége, egyes egyéb bevételek esetében előforduló pénzforgalmi, illetve utólagos ellenőrzéstől függő szemlélet (pl. a késedelmi kamat vagy az uniós támogatások esetében), a külföldi útszakaszra eső fuvardíj export árbevétel csökkentő elszámolása, a pénzügyi műveleteknél a kapcsoltág és a tartósság megkülönböztetése stb.

1.1. Változások a számviteli törvényben, nemzetközi standardok (IFRS)

2015. július 4-i hatállyal lépett életbe a számvitelről szóló 2000. évi C. törvény módosítása, valamint az egyes pénzügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2015. évi CI. törvény. Az ezekben foglalt változásokat először a 2016-ban induló üzleti évről készült éves beszámoló, összevont (konszolidált) éves beszámoló összeállítása során kellett alkalmazni. Az eltérő üzleti évvel rendelkező vállalkozások is először azon üzleti évről készülő beszámolójukban kötelesek alkalmazni a megváltozott szabályokat, amely üzleti évük 2016-ban kezdődik. A változások célja, hogy az Európai Parlament és a Tanács 2013/34/EU irányelvében meghatározott, a számviteli

beszámolókra vonatkozó szabályok átültetésre kerüljenek a magyar számvitelbe, így számos, az IFRS-ből már ismert szabály került be a számviteli törvényünkbe (MKVK, 2015).

A vállalkozások számviteli beszámolók alapján történő értékeléshez, összehasonlításához, befektetéshez szükséges kiegészítő adatokat és információkat a beszámoló részeként közzétett, szöveges információkat is tartalmazó kiegészítő melléklet szolgáltatja. A számviteli törvény meghatározza a kiegészítő melléklet kötelező adattartalmát, de az minden területre nem terjed ki, ebből következően számos vállalkozás van, amelyek nem nyújtanak kellő részletezettségű tájékoztatást a piaci szereplők számára. A téma aktualitását adja, hogy a 2016. január 1-én bekövetkezett számviteli törvényváltozás során, módosításra kerültek a kiegészítő melléklet tartalmára vonatkozó paragrafusok is.

2016 január 1-től a következő nagyobb változások történtek:

- az egyszerűsített éves beszámoló és a konszolidált éves beszámoló készítésére vonatkozó határérték;
- az osztalékról történő döntés és az osztalék kifizetése;
- az üzleti vagy cégérték számviteli kezelése;
- a mérleg és az eredmény-kimutatás formájának változása, a rendkívüli eredmény, a mérleg szerinti eredmény megszűnése, a nem független felek definíciója;
- a kiegészítő melléklet tartalma;
- a könyvvizsgálói jelentés (Homor, 2016).

Az IFRS-re történő áttérés nem minden vállalat számára egyszerű és előnyös. A vállalatok vonzerejét, versenyképességét erősíti, ha beszámolójukat nemzetközi standardok szerint készítik el, hiszen a külföldi befektetők befektetési döntéseikhez nemzetközileg is összehasonlítható és transzparens adatokat igényelnek. Elsősorban a külföldi tulajdoni hányaddal rendelkező, illetve multinacionális cégek számára előnyös az IFRS átvétele, amelyek konszolidált (összevont) beszámoló-készítési kötelezettséggel rendelkeznek. A külföldi befektető szívesebben célozza meg azokat a vállalatokat, amelyek számviteli kimutatásain eligazodik, amelyek adatai számára is ismerősek és értelmezhetőek. Ha pedig a cég eleve egy nemzetközi vállalatbirodalom része, akkor a különböző országokban működő divíziók pénzügyi eredményeit és hatékonyságát könnyebben lehet összehasonlítani egységes számviteli rendszer alkalmazása esetén. A konszolidált beszámoló elkészítésének folyamata is rövidebb és olcsóbb, ha a számviteli nyelv egységes (Katona, 2016). A nemzetközi számviteli standardok alkalmazása kiemelt fontosságú, mert az általunk kiválasztott vállalatok ágazataiban is jelen van a nemzetközi működőtőke.

2. A kiegészítő melléklet célja és szerkezete

A kiegészítő melléklet az éves beszámoló része. A kiegészítő mellékletnek azokat az adatokat és szöveges magyarázatokat kell tartalmaznia, amelyeket a törvény előír, valamint mindazokat, amelyek a vállalkozó vagyoni, pénzügyi helyzetének, működési eredményének megbízható és valós bemutatásához a tulajdonosok, a befektetők és a hitelezők számára – a mérlegben és az eredmény-kimutatásban szereplőkön túlmenően - szükségesek (Tóthné, 2012).

Az éves beszámoló, az egyszerűsített éves beszámoló és az összevont, konszolidált éves beszámoló kötelező eleme a mérlegben és az eredmény-kimutatáson túl az azt kiegészítő, magyarázó és értékelő kiegészítő melléklet. A beszámoló vizsgálatokor a külső érintett számára a jól összeállított kiegészítő melléklet elengedhetetlenül szükséges lehet (Böcskei et al., 2015a). Tehát a kiegészítő melléklet feltétlenül szükséges eszköz a gazdálkodóra vonatkozó megbízható és valós összkép összeállításához, ennek megfelelően számszaki adatokon túl szöveges magyarázatokat is tartalmaz. A kiegészítő mellékletben szereplő információk egy része törvényi szabályozáson alapszik, míg másik része a vállalkozás sajátosságaitól függ. Fontos, hogy a megbízható és valós összkép bemutatásához a tulajdonosok, a befektetők, a hitelezők számára szükséges, a vagyoni, a pénzügyi és a jövedelmezőségi helyzetre vonatkozó információkat tartalmazza (Róth et al., 2008).

A különböző beszámolók kiegészítő mellékletében megtalálható információk részletezettsége eltérő lehet (Fenyves et al. 2015). Míg az éves beszámoló kiegészítő melléklete részletes, a számviteli törvény előírja a kötelező tartalmát, valamint tartalmazza a Cash-flow kimutatást is, addig az egyszerűsített éves

beszámoló kiegészítő melléklete kevésbé részletes, nagyvonalúbb és az információ-szolgáltatása is korlátozottabb (Kardos, 2009).

A 2016-os számviteli törvényváltozás megnövelte a kiegészítő melléklet szerepét is, ebből következően sokkal részletesebb információkat kell a gazdálkodónak közölnie. A 2016-os üzleti évre elkészített kiegészítő melléklet általános jellegű részének tartalmaznia kell a következőket:

- Számviteli politikában meghatározott kivételes nagyságú vagy előfordulású bevételek, költségek és ráfordítások összege és jellege.
- Csak a tárgyévben foglalkoztatott munkavállalók átlagos statisztikai létszáma, bérköltsége, személyi jellegű egyéb kifizetései, bérjárulékaik állománycsoportokra lebontva.
- Mérleghez és eredménykimutatáshoz kapcsolódó adatok, magyarázatok olyan sorrendben, ahogyan a tételek a mérlegben és eredmény-kimutatásban megjelennek.
- Összehatártól függetlenül azok a tételek, amelyek a tőkeműveletekhez, az átalakuláshoz, egyesüléshez, szétváláshoz kapcsolódnak (Sallai, 2016).

2.1. Általános tartalmi elemek

A kiegészítő melléklet és a számviteli politika vonatkozásában megfogalmazza, hogy a kiegészítő melléklet tartalmát a törvényi előírásoknak megfelelően a „lényegesség” és a „világosság” elvének szem előtt tartásával kell meghatározni (Tóthné 2012).

A kiegészítő melléklethez kapcsolódóan, a számviteli törvényben tételesen rögzítve van minden olyan elvárás, amely ahhoz kapcsolódik, hogy a törvény előírásain túl olyan adatok és magyarázatok bekerüljenek a kiegészítő mellékletbe, amelyek a vagyoni, pénzügyi helyzet, és a működés eredményének megbízható és valós bemutatásához, a mérleg és az eredmény-kimutatásban szereplőkön túl szükségesekek.

Az általános tartalmi elemeket a számviteli törvény a 88§-tól a 90§-ig sorolja fel, amelyek többek közt a következők:

- A megbízható és valós kép bemutatásához szükséges szöveges magyarázatok mellett a sajátos tevékenységgel kapcsolatos, más jogszabályban előírt információk.
- A vállalkozás vagyoni, pénzügyi, jövedelmezőségi helyzetének értékelése.
- A számviteli politika meghatározó elemei, azok változását és a változás eredményre gyakorolt hatását.
- A beszámoló összeállításánál alkalmazott szabályrendszer.
- Alkalmazott értékelési eljárások, értékcsökkenés elszámolásával kapcsolatos információk.
- Ellenőrzés során feltárt jelentős összegű hibák hatása évenkénti bontásban.
- Utalás kötelező könyvvizsgálatra, könyvvizsgálat díja, egyéb díjak.
- Könyvviteli szolgáltatás irányításáért felelős személy adatai.
- Vállalkozó székhelye és internet címe.
- Jogcímek szerinti lebontásban a hátrасorolt eszközök értéke.
- Minden olyan gazdasági társaság neve, székhelye, mely a vállalkozó leányvállalata, vagy közösen vezetik, vagy társult vállalkozása, vagy egyéb részesedési viszonyban állnak egymással.
- Külföldi telephelyek lényeges adatai telephelyenkénti megbontásban. (Jogtár, 2017)
- Vezető tisztségviselők, igazgatóság, felügyelőbizottság tagjainak a tevékenységükért az üzleti év után járó összeg.
- Korábbi vezető tisztségviselők, igazgatóság, felügyelőbizottság tagjaival szemben nyugdíjfizetési kötelezettség összege.
- Az éves beszámolót aláíró a vállalkozás képviselőjére jogosult személy neve, lakóhelye.
- Tárgyévben foglalkoztatott munkavállalók átlagos statisztikai létszáma, bérköltsége, személyi jellegű egyéb kifizetése.

2.2. Mérleghez kapcsolódó kiegészítések

Fontos kiemelni, hogy 2013-tól új beszámolási formával bővült a magyar számviteli szabályozás. Adorján (2013) szerint a mikrogazdálkodói beszámoló kialakításának fő célja az volt, hogy a kisebb vállalkozások könyvvezetése, illetve beszámoló-készítése során csak azokat a számviteli szabályokat kelljen szem előtt tartani, amelyek ahhoz szükségesek, hogy az összeállított beszámoló megbízható és valós képet adjon a vállalkozás vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről. Ennek megfelelően a mikrogazdálkodói beszámoló csak mérlegből és eredmény-kimutatásból áll, nem tartalmaz kiegészítő mellékletet.

A mérleghez kapcsolódó kiegészítések általános előírásai a következők:

- Össze nem hasonlítható adatok tételes megjelölése és indoklása.
- A besorolások és minősítések miatti változások számszerű hatásának bemutatása.
- Mérleg formátum változásának indoklása.
- Új mérlegtételek tartalma és az elkülönítés indokának bemutatása.
- Összevont mérlegtételek részletezése és az összevonás indoklása.
- Tartós változást előidéző tényezők és számszerűsített hatásuk részletezése.
- A devizás eszközök és források általános szabályától való eltérés értékeléséből adódó különbségek bemutatása, ha azok jelentős hatásúak (Róth et al., 2008).

2.3. *Eredmény-kimutáshoz kapcsolódó kiegészítések*

A mikrogazdálkodói beszámoló kapcsán fontos megemlíteni, hogy bizonyos információk fontosak lehetnek még ezeken felül is, emiatt a mérlegben külön fel kell tüntetni az 1. számú melléklet szerinti információkat (pl. üzleti év, mérlegkészítés napja, könyvviteli szolgáltató, készletek nyilvántartásának módja) (Adorján, 2013).

A specifikus jellegű kiegészítéseken belül a másik nagyobb rész az eredmény-kimutáshoz kapcsolódó tételek bemutatása a kiegészítő mellékletben.

- Exportértékesítés árbevétele termékexport és szolgáltatásexport szerinti bontásban, importbeszerzés értéke termékimport és szolgáltatásimport szerinti bontásban, valamint Európai Unió belüli és kívüli országok szerinti földrajzilag elhatárolt piacok szerinti megbontásban.
- Abban az esetben, ha az egyes tevékenységek, szolgáltatások jelentősen különböznek egymástól az értékesítés nettó árbevétele fő tevékenység szerinti megbontásban.
- Exporttámogatás esetében a támogatott exportárbevételhez kapcsolódó közvetlen költségek összege.
- Támogatási program keretében véglegesen kapott, folyósított, elszámolt összegek támogatásonként, annak felhasználása jogcímenként és évenkénti megbontásban és a rendelkezésre álló összeg megbontásba (Siklósi-Veress, 2010).
- Kutatás és kísérleti fejlesztés tárgyevi költségei attól függetlenül, hogy az adott költség aktiválásra került-e az adott üzleti évben.
- Forgalmi költséges eredmény-kimutatás esetében az aktivált saját teljesítmények értékének részletezettsége, költségek költségnemenkénti megbontásban megfelelő részletezettséggel és a kettős könyvvitel zárt rendszerében kimutatott értékadatokkal.
- Mérlegen kívüli tételek a függő és biztos kötelezettség vállalások összege szerinti részletezettségben, valamint a határidős, opciós, swap ügyletek részletezettsége, ami a 3. táblázatban bemutatásra kerül. (Jogtár, 2017)

Új előírások a kiegészítő melléklet eredmény-kimutatással kapcsolatos specifikus részéhez kapcsolódóan a következők:

- Adózott eredmény felhasználására vonatkozó javaslat, függetlenül attól, hogy mi kerül jóváhagyásra a tulajdonosok általa beszámolót elfogadó taggyűlésen, közgyűlésen.
- Azon összegek, amelyek az értékelés következtében a társasági adó megállapításánál módosító tételek, továbbá ha az átmeneti jellegűek, azok jövőbeni hatásai.
- Jelentős összegű egyéb bevételek és ráfordítások, valamint a pénzügyi műveletek bevételi és ráfordítási tételeinek társasági adóra gyakorolt jelentős összegű számszerűsített hatásai.
- Igénybe vett szolgáltatások költségeinek jelentős tételei, jogcímenként (Orbán, 2016).

- Értékesítés nettó árbevétele, az egyéb bevételek tételeiből, az egyéb és pénzügyi műveletek bevételei között kimutatott halasztott bevételekből a kapcsolt vállalkozásokkal, az anya- és a leányvállalatokkal szemben elszámolt összegek (Sallai, 2016).

3. Ágazati jellemzők

3.1. IT vállalatok jellemzői

A távközlés, az informatika és az elektronikus média világának legátfogóbb, legmeghatározóbb jelensége napjainkban és az elkövetkező években, a három terület konvergenciája, ami megnyilvánul mind technológiáik egységessé válásában, mind piacaik összeforrásában, mind pedig a szabályozásaik harmonizálására való törekvésekben. Ezt a jelenséget info-kommunikációs konvergenciának nevezzük. A távközlési, az informatikai és a médiaágazatok konvergencia-folyamatának a jelentőségét aláhúzza, hogy e három ágazat technológiáit együttesen információ-társadalmi technológiáknak (IST) nevezik, kifejezve meghatározó szerepüket a társadalmi előrehaladásban (Sallai – Abos, 2007).

Az ágazatnak a gazdaságban betöltött szerepe jelentőségének egyik lehetséges mutatószáma, az ágazat hozzájárulása a bruttó hozzáadott értékhez, ami nem független a KFI aktivitásától sem. Ebben az összevetésben Magyarország igen előkelő helyet foglal el: az ágazat a vállalati szektor hozzáadott értékének majdnem 11%-át állítja elő, ami a negyedik legmagasabb érték az OECD tagállamok között (Csonka 2009).

Az immateriális javak súlyának - a materiális javak rovására történő - gyors emelkedése az értéktermelésben, valamint a minimális fizikai tőkeberuházással megvalósított példátlan mértékű növekedést felmutató cégek számának növekedése azt sugallja, hogy jelentős humántőkével rendelkező, ám nagy volumenű fizikai tőkefelhalmozásra önállóan képtelen országok esetenként komoly pozíciókat tölthetnek be a világ értéktermelésében (Norris 2001; id. Szalavetz 2002).

3.2. Élelmiszer-feldolgozó ipari vállalatok jellemzői

Ma Magyarországon több mint 5.000 élelmiszeripari vállalkozás működik. 2014-ben a tisztán magyar tulajdonú élelmiszeripari vállalkozások a hazai élelmiszeripar tőkéjének 40%-át tették ki, e cégek foglalkoztatják az ágazatban dolgozók 71%-át és az élelmiszeripar összes árbevételének 53%-a realizálódott náluk. 2014-ben ssupán 362 cég volt 100%-ban külföldi tulajdonban, és e vállalatok átlagos árbevétele több mint nyolcszor, létszáma pedig 3,6-szor haladta meg a belföldi tulajdonú cégeket. Az elmúlt időszakban az élelmiszer-feldolgozást az emelkedő alapanyagárak, a hazai piac árérzékeny fogyasztói, a kiskereskedelem árleszorító hatása, az elmaradt fejlesztések, a drága és a nehezen hozzáférhető hitelfinanszírozás, kedvezőtlen áfa-környezet és a kiterjedt feketegazdaság, a horizontális és a vertikális együttműködések és az innovációs készség hiánya, valamint menedzsment hiányosságok jellemezték.

Teljesen ésszerű növekedési célt kitűzni, figyelembe véve a magyar tulajdonú élelmiszeripari vállalkozások tőkeerejét, árbevételét és foglalkoztatotti létszámát, mert a klasszikus hazai mezőgazdasági alapanyagok feldolgozását tekintve jelentőségük jóval meghatározóbb a külföldi tulajdonú vállalkozásokénál. A bővülő lehetőségek és a jövedelemtermelési képesség növelni fogja a magyar tőke beruházási hajlandóságát ebben a szektorban is (FM, 2016).

3.3. Élelmiszer-kiskereskedelmi vállalatok jellemzői

A kiskereskedelmi láncok meghatározó szerepét a hazai élelmiszer-forgalomban a nagytömegben történő eladás, valamint a hagyományos kisboltokhoz képest alacsonyabb fogyasztói árak indokolják (Popp – Juhász, 2011). A nemzetközi élelmiszer-kereskedelem az elmúlt évtizedekben horizontálisan és vertikálisan is nagy változásokon ment keresztül. Az egész világon növekszik a koncentráció a hiper- és szupermarketek, a diszkontáruházak, valamint a nagykereskedők vonatkozásában. A magyarországi

élelmiszer-kiskereskedelem a rendszerváltást követően gyökeres változásokon ment keresztül. Mindez a szegmensen belül kiéleződő piaci versenynek és a modern kereskedelmi folyamatok kialakulásának köszönhető. Az szerkezeti átalakulás a 90-es évek közepétől kezdődött, és hozzávetőlegesen 10-13 évig tartott, és az élelmiszer-kiskereskedelmi ágazat koncentrációjához vezetett (Fenyves et al., 2016). A tulajdonviszonyok változását a kereskedelemben is végigkísérte a külföldi tőke beáramlása. A hazánkban elsőként megjelenő multinacionális kiskereskedelmi vállalkozások saját országuk mintáit közvetítették, amelyek Magyarországon újszerűen hatottak, és a multinacionális cégek versenyelőnyét eredményezték (egységes arculat, folyamatos promóció, korszerű logisztikai rendszer, stb.) (Pénzes, 2005).

4. Anyag és módszer

A kutatásban 15 vállalkozást választottunk ki, amelyek információ-technológiai szolgáltatást, élelmiszer-kiskereskedelmi és feldolgozóipari tevékenységet végző vállalatok voltak (5-5-5 darab). A kiválasztott vállalkozások székhelye az Észak-alföldi Régióban található. Az 1. táblázat nyolc darab egyszerűsített éves beszámolót készítő gazdasági társaságnak az értékesítés nettó árbevételét, az adózott eredményét és a mérlegfőösszegét tartalmazza.

1. táblázat: Egyszerűsített éves beszámolót készítő vállalkozások főbb adatai

Megnevezés	Értékesítés nettó árbevétel (eFt)	Adózott eredmény (eFt)	Mérlegfőösszeg (eFt)
TUX Kft.	296 267	3 687	144 666
OZEKI Kft.	132 497	51 754	127 823
WEB-SERVER Kft.	83 967	7 632	83 069
UnicoopDrink Kft.	58 614	274	25 671
GLOBAL SOFTWARE Kft.	31 925	6 621	36 917
LANSOFT Kft.	7 200	19 179	77 423
„Szatmár Sütő” Kft.	1 417	595	13 170
HÚS-TEAM Kft.	120	48	13 579

Forrás: Saját szerkesztés a beszámolók alapján

Tevékenységi kör szerint, az 1. táblázatban szereplő cégek közül, 4 vállalkozás információtechnológiai-szolgáltatást, míg 2-2 társaság kiskereskedelmi és feldolgozóipari tevékenységet végez.

2. táblázat: Az éves beszámolót készítő vállalkozások főbb adatai

Megnevezés	Értékesítés nettó árbevétel (e Ft)	Adózott eredmény (e Ft)	Mérlegfőösszeg (e Ft)
IT Services Hungary Kft.	55 088 647	2 163 588	21 764 076
MASTER GOOD Termelő és Kiskereskedelmi Kft.	45 968 038	1 057 538	25 077 185
Hajdú Coop Zrt.	5 108 067	129 531	1 858 760
AGRI-CORN Malomipari és Gabonaforgalmazó Kft.	2 485 473	70 731	6 429 736
Zsáka Coop Zrt.	820 313	1 313	284 933
Balmaz Coop Zrt.	626 287	-1 490	307 208
ABO MIX takarmányipari Zrt.	166 002	20 826	1 010 561

Forrás: Saját szerkesztés a beszámolók alapján

A 2. táblázatban az éves beszámolót készítő vállalkozások lényegesebb adatai láthatóak. Információ-technológiai-szolgáltatást végző társaságok közül 1 db készít éves beszámolót, míg a feldolgozóipari és a kiskereskedelmi tevékenységet végző cégek esetében 3–3 került be a vizsgálati mintába.

A vállalatok 2016. évi beszámolóihoz az Elektronikus Beszámoló Portál segítségével jutottunk hozzá. Ezek feldolgozásával, elemzésével próbáltunk választ találni kutatásunk céljával kitűzött kérdésekre, azaz a kiegészítő melléklet kellőképpen betölti-e azt a szerepét, amiért a vállalkozásnak közzé kell tennie, szerepel-e benne minden olyan információ, ami a megbízható és valós képet kialakításához hozzájárulhat, továbbá a külső érintettek információ-szükségeit megfelelően kielégíti-e.

5. Eredmények

5.1. *Információ-technológiai szolgáltatást végző vállalkozások*

Ebbe a csoportba az információ-technológiai szolgáltatást végző vállalkozások kerültek, amelyek közül éves beszámolót egy, míg egyszerűsített éves beszámolót négy vállalkozás készített a vizsgált időszakban. Ezen vállalkozások kiegészítő mellékleteinek általános közzétételi kötelezettségeit vizsgálva elmondható, hogy az egyszerűsített éves beszámoló részét képező kiegészítő mellékletekben számos hiányosságot fedeztünk fel, míg az éves beszámoló kiegészítő melléklete szinte majdnem teljesen megfelel a törvényi előírásoknak.

Az egyszerűsített éves beszámolót készítő vállalkozások kiegészítő mellékletének általános tartalmi elemein belül a számviteli politika meghatározó elemei és azok változásai, valamint a változások hatásai, továbbá az értékelési eljárások, az értékvesztés, az értékhelyesbítés bemutatása a legkiemelkedőbb hiányosság. Értékhelyesbítést a vizsgált cégek egyike sem említi meg. Kiemelendő még a vezető tisztségviselők, az igazgatóság, a felügyelő bizottság tagjainak a tevékenységükért, az üzleti évben járó járandóság összege, a folyósított előlegek és kölcsönök összege, a nevükben vállalt garanciák, továbbá a korábbi tagokkal szembeni nyugdíjfizetési kötelezettség teljes összege, csoportonként összevontan. Ezt az elemet a vállalkozások fele mutatja be, a másik fele csupán a tulajdonosi összetételt szerepelteti. Ezekon túl elengedhetetlen a külső szereplők megfelelő tájékoztatása érdekében, a vagyoni, pénzügyi és jövedelmezőségi helyzet mutatószámainak bemutatása is, ami megtette a vállalkozások, viszont azokat mögöttes tartalommal, magyarázatokkal nem látták el. A számviteli törvény előírja az adózott eredmény levezetését, amit teljes körűen a vállalatok 50%-a tett meg, valamint a felhasználására vonatkozó javaslatot, amit egyetlen cég sem mutatott be.

Az éves beszámolót készítő, általunk elemzett vállalkozás a fentiekben említett adatokat, információkat a kiegészítő mellékletében teljes körűen bemutatta.

A következő nagyobb egysége a kiegészítő mellékletnek a mérleggel kapcsolatos közzétételi kötelezettség. Ez esetben is azt tapasztaltuk, hogy az éves beszámolót készítő vállalkozás kisebb hiányosságokkal szinte teljesen megfelel a törvényi előírásoknak, míg a másik négy vállalkozás e téren is hiányosságokat mutat. Különböző mozgástáblákat kellene szerepeltetni a kiegészítő mellékletben, pl. immateriális javak, tárgyi eszközök, értékcsökkenés, értékhelyesbítés. Ennek az lenne a célja, hogy bemutassák a külső szereplőknek, hogyan változott az adott eszköz a vizsgált üzleti évben. Ennek a követelménynek a vizsgált vállalkozások fele tett eleget a törvényi előírásoknak megfelelően. További hiányosságok amiatt is keletkezhetnek, mert nem egyértelmű mikor kell közzétenni az adott mérlegképpel kapcsolatos információkat. Például, ha nem szerepel a mérlegben az adott eszköz, akkor is be kell-e mutatni a kiegészítő mellékletben?

Végezetül az eredmény-kimutatással kapcsolatos közzétételek bemutatásánál minden cégnél hiányzott az árbevételük főtevékenységük szerinti megbontása. Az egyszerűsített éves beszámolók háromnegyede nem mutatta be az exportértékesítésből származó árbevételt. Fontosnak tartjuk a szolgáltatást végző cégek esetében, az igénybevett szolgáltatások értékének jogcímenkénti megbontásban való szerepeltetését, ami az éves beszámolót készítő vállalkozáson kívül nem történt meg. Továbbá az előírások szerint a jelentős változásokat és azok okait is közzé kell tenni, amit az egyik vállalkozás szintén nem tett meg, ugyanakkor az egyéb bevételei megduplázódtak a tárgyévra.

5.2. Feldolgozóipari tevékenységet végző vállalkozások

A feldolgozóipari tevékenységet végző vállalatok közül kettő egyszerűsített éves beszámolót, három pedig éves beszámolót készített. Ezek átvizsgálását elvégezve megállapítható, hogy az egyik egyszerűsített beszámolót készítő vállalkozás kiegészítő mellékletének általános információin belül csak a gazdálkodás bemutatására szolgáló alapvető ismereteket közli. Ilyen többek között a székhelyének és a telephelyének a megnevezése, a könyvelő neve, a beszámoló összeállításánál alkalmazott szabályrendszeren belül a számviteli politika meghatározó elemei – mint a beszámoló, a mérleg és az eredmény-kimutatás formája, a beszámolási időszak, az értékelési eljárások és az értékcsökkenés elszámolásának módszere, gyakorisága. Ezen kívül több pontban felsorolja a kiegészítő mellékletben kötelezően közzétendő információkat, azonban azok nem követik a törvényben leírt és elvárt, a külső szereplők számára áttekinthető és értelmezhető tagolást, valamint nem tartalmazznak a mérleg és az eredmény-kimutatás adatainak mögöttes tartalmát magyarázó, elemző összefüggéseket. A kiegészítő melléklet készítője ezen pontok mindegyikéhez „nemleges” választ írt. Ennek következtében a vállalat kiegészítő mellékletéből minimális plusz információt nyerhettünk ki.

A másik egyszerűsített beszámolót készítő cég kiegészítő melléklete szinte az előbbi vállalkozáshoz hasonló információkat közölt, kiegészítve a környezetvédelemre, a K+F tevékenységre és az ügyvezetés tagjainak folyósított előlegekre, kölcsönökre vonatkozó adatokkal. A mérleg és az eredmény-kimutatásra vonatkozó közzétételi kötelezettségnek nem tett eleget ez a vállalat sem. A vagyoni, pénzügy, jövedelmi helyzetet prezentáló mutatószámokat meg sem említette, az adózott eredmény levezetéséről és annak felhasználásáról, valamint a munkavállalókkal kapcsolatos kötelező információkról szót sem ejtett.

Az éves beszámolót készítő általunk elemzett 3 feldolgozóipari vállalat kiegészítő mellékletének általános információtartalmával kapcsolatos hiányosságok elvétve fordulnak elő. Ide sorolhatók például:

- székhely/telephely(ek) felsorolás és pontos megnevezése,
- a tulajdonosok, tagok megnevezése és a velük szemben fennálló járandóságok, kölcsönök, előlegek,
- és az adózott eredmény levezetése.

A mérleggel kapcsolatos közzétételi kötelezettségekről megállapítható, hogy azoknak a cégek 95%-a megfelelt. A fennmaradó 5%-os hiányosság zöme abból fakad, hogy nem egyértelmű a kiegészítő mellékletet készítők számára, hogyha a cég nem rendelkezik adott eszközzel, forrással, akkor arról kell-e nyilatkoznia. A vállalkozások egy része akkor is nyilatkozik, ha nincsen birtokában az adott jószágoknak, míg másik részük nem nyilatkozik. Ez a kettősség megnehezíti az adatok összehasonlíthatóságát. Gyakran előforduló hiba, hogy a tényadatok változásáról írnak, viszont az azt alátámasztó okokról nem, például saját tőke elemeinek üzleti éven belüli változása és annak okai.

Eredmény-kimutatással kapcsolatos közzétételi kötelezettségeket illetően minden vizsgált cégnél jellemző volt, hogy az exportértékesítés árbevételét nem mutatták be termék/szolgáltatás megbontásában, csak piac szerinti bontásban. Illetve egy éves beszámolót készítő vállalkozás nem tette közzé a cash-flow kimutatását.

Összességében megállapítható a feldolgozóipari vállalatokról, hogy az egyszerűsített beszámolót készítők kiegészítő mellékletei tartalmi szempontból alig tettek eleget a törvényi előírásoknak, szemben az éves beszámolót készítővel. Ez utóbbiak esetében is vannak hiányosságok, de azok aránya elenyésző.

5.3. Élelmiszer-kiskereskedelmi tevékenységet végző vállalkozások

Az élelmiszer kiskereskedelmi tevékenységet végző vállalatok közül kettő egyszerűsített éves beszámolót, három pedig éves beszámolót készített. A kiegészítő mellékletek vizsgálatát elvégezve megállapítható, hogy mind a két egyszerűsített beszámolót készítő vállalkozás, kiegészítő mellékletének

általános információin belül közli a gazdálkodás bemutatására szolgáló alapvető ismereteket. Ilyen többek között a székhelyének és a telephelyének a megnevezése, vezető tisztségviselők és a számukra folyósított járandóságok, előlegek, kölcsönök és a képviselőre jogosult személyek neve. A beszámoló összeállításánál alkalmazott szabályrendszeren belül a számviteli politika meghatározó elemei – mint a beszámoló, a mérleg és az eredmény-kimutatás formája, a beszámolási időszak, az értékelési eljárások és az értékesítés elszámolásának módszere, gyakorisága megtalálhatóak. Hiányosság viszont, hogy az adózott eredmény felhasználására vonatkozóan információt egyik vállalkozás kiegészítő mellékletében sem található, továbbá a könyvviteli szolgáltatás körébe tartozó feladatok irányításáért, vezetéséért felelős személy egyik vállalkozásnál sem került feltüntetésre.

Az egyéb, tájékoztató jellegű információk tekintetében, mind a két egyszerűsített beszámolót készítő vállalkozásnál találunk információkat a vagyoni-, pénzügyi-, jövedelmezőségi helyzetet illetően. A két vállalkozás közül az egyik ábrák segítségével szemlélteti az időbeni változást. A vállalatok kiegészítő mellékletéből ezáltal plusz információkat nyerhetünk ki. Az adózott eredmény felhasználására, a kivételes nagyságú vagy előfordulású bevételek, költségek és ráfordítások összegét, illetve azok jellegét illetően nem található információk egyik kiegészítő mellékletben sem.

A környezetvédelemhez kapcsolódó kötelezettségekről az egyik vállalkozás semmit nem közöl, a másik pedig nem rendelkezik ilyen jellegű kötelezettségekkel. Az átlagos statisztikai létszámot mind a két vállalkozás kiegészítő melléklete tartalmazza.

A mérleg és az eredmény-kimutatáshoz kapcsolódó törvényben rögzített kötelezettségeinek egyik vállalkozás sem tett maradéktalanul eleget. E tekintetben a kiegészítő mellékletek információtartalma, a vizsgált egyszerűsített beszámolót készítő élelmiszer-kiskereskedelmi vállalkozásoknál hiányos.

Az éves beszámolót készítő 3 élelmiszer-kiskereskedelmi vállalat kiegészítő mellékletének általános információ-tartalmával kapcsolatos hiányosságok elvértve fordulnak elő. Hiányosságot az értékelési eljárások részletezésében, a nyugdíjfizetési kötelezettségek deklarálásában, a vezető tisztségviselők járandóságát illetően fedeztünk fel.

Az egyéb tájékoztató jellegű információk tekintetében hasonlóan az egyszerűsített éves beszámolóhoz a vagyoni-, pénzügyi-, jövedelmezőségi helyzet kapcsán megtalálhatóak a szükséges információk.

A mérleggel és eredmény-kimutatással kapcsolatos közzétételi kötelezettségeiknek a vállalkozások jórészt eleget tettek. A hiányosság nagy része abból fakad, hogy a feldolgozóipari vállalkozásokhoz hasonlóan nem egyértelmű a kiegészítő mellékletet készítők számára, hogy ha a cég nem rendelkezik adott eszközzel, forrással, akkor arról kell-e nyilatkoznia.

A kiegészítő mellékletben jogcímenként részletezni kell az igénybe vett szolgáltatások költségeinek jelentős tételeit, amit az egyik vállalkozások sem tett meg.

A három éves beszámolót készítő élelmiszer-kiskereskedelmi vállalkozás közül egynél a kiegészítő melléklet nem tartalmazta a cash-flow kimutatást.

Összességében megállapítható az élelmiszer-kiskereskedelmi vállalatokról, hogy az egyszerűsített beszámolót készítő kiegészítő mellékletei tartalmi szempontból, az éves beszámolót készítőkhöz képest, kisebb mértékben tettek eleget a törvényi előírásnak.

6. Következtetések, javaslatok

Tóthné (2012) szerint a felhasználók ez ideig nehezen juthattak a beszámolóhoz, de érdemi érdeklődést sem mutattak irántuk. A felhasználók számára releváns információt alig találtak benne (naprakészség, „számviteles” nyelvezet stb.). A kiegészítő mellékletet többnyire a könyvvizsgáló, az Igazgatóság és a Felügyelő Bizottság tagjai, a hitelintézetek, illetve a pályázatok munkatársai tekintették csak meg.

A tanulmány megírásával célunk volt bemutatni az eltérő tevékenységű vállalkozások példáin keresztül, hogy azok közzétett kiegészítő mellékletei mennyire látják el a feladatukat. Azaz megfelelnek-e a számviteli törvényben meghatározott előírásoknak, illetve elegendő információt szolgáltatnak-e a külső szereplőknek. Számos kritika fogalmazható meg arra vonatkozóan, hogy a kiegészítő melléklet nem minden esetben éri el a célját. A kiegészítő mellékletek megítélése a kezdetektől fogva nagyon sajátos volt, hiszen annak információtartalma nem mindig több, mint a mérleg és az eredménykimutatás számszerű adatainak magyarázata. Ebből kifolyólag a különböző piaci szereplők különbözőképpen ítélik meg az elkészítését is, van, aki fontosnak tartja azt, míg van, aki feleslegesnek, van olyan, aki megfelelő hangsúlyt készít annak elkészítésére, míg mások egyszerűen csak elhanyagolják azt.

Mindhárom tevékenységi körhöz tartozó vállalkozások kiegészítő mellékleteiről elmondható, hogy leginkább az egyszerűsített éves beszámolót készítők esetében tartalmaztak több hiányosságot, míg az éves beszámolók kiegészítő mellékletei jobban kielégítik a törvény előírásait.

Az általános résszel kapcsolatos hiányosságok véleményünk szerint abból adódnak, hogy a számviteli törvény nem foglalja össze megfelelően, hogy mit is kell közzétennie az adott vállalkozásnak a beszámolójában. Ebben segítségükre lehetne egy már közzétett, előre kidolgozott sablon.

A mérleggel és eredmény-kimutatással kapcsolatos közzétételi kötelezettségek hiányosságai pedig vélhetően abból adódnak, hogy nincs egyértelműen megfogalmazva a törvényben, hogy ha a cég nem rendelkezik az adott eszközzel, forrással, akkor arról kell-e nyilatkoznia.

Irodalomjegyzék

- [1] Böcskei E. - Fenyves V. - Zsidó K. - Bács Z.: Expected Risk Assessment—Annual Report versus Social Responsibility SUSTAINABILITY (ISSN: 2071-1050) 7: (8) pp. 9960-9972, 2015
- [2] Böcskei E.: A számviteli politika előtérbe kerülése – a belső számvitel információtartalma, mint a vezetői számvitel alapja, ControllerInfo, II. évfolyam 2. sz./2014, pp. 38-43., 2014
- [3] Csonka L.: Információtechnológia: KFI modell és stratégia, IKU Innovációs Kutató Központ / Pénzügykutató Zrt. Budapest, p. 5-6 2009
- [4] Fenyves V. - Dékán Tamásné Orbán I. - Bács Z. - Böcskei E.: Representation of the going concern concept in the financial statements NAUKI O FINANSACH - FINANCIAL SCIENCES (ISSN: 2080-5993) (eISSN: 2449-9811) 2015/4: pp. 24-38., 2015
- [5] Fenyves V. - Tarnóczy T. - Bács Z.: Az Észak-Alföldi régió élelmiszer jellegű vegyes bolti kiskereskedelmi tevékenységet végző vállalkozásainak elemzése KÖZÉP-EURÓPAI KÖZLEMÉNYEK 2016/3:(34) pp. 165-183. 2016
- [6] Földművelésügyi Minisztérium (FM): Magyarország élelmiszergazdasági programja 2016-2050 pp. 6-21., 2016
<http://www.kormany.hu/download/7/30/d0000/%C3%89lelmiszergazdas%C3%A1gi%20strat%C3%A9gia%202016-2050.pdf>
- [7] Homor K.: A számviteli törvény 2016. évi változásai az évközi módosítás tükrében (1. rész), Magyar Könyvvizsgálói Kamara Oktatási Központ <https://www.mkvkok.hu/a-szamviteli-torveny-2016-evi-valtozasai-az-evkozi-modositas-tukreben-1-resz>, 2016
- [8] Jogtár, 2000. évi C törvény a számvitelről, https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0000100.TV
- [9] Kardos B.: Kiegészítő melléklet hasznosítása, Budapesti Gazdasági Főiskola – Magyar Tudomány Ünnepe, 2009
- [10] Kozma A.: Vázlatok a számvitel tanulásához 1. köt.: Általános számviteli és könyvviteli ismeretek, Keletlombard Kft., Debrecen, 2001.
- [11] Musinszki Z.: Pénzügyi mutatókon innen és túl ÉSZAK-MAGYARORSZÁGI STRATÉGIAI FÜZETEK 13:(2) pp. 71-80., 2016
- [12] Orbán I.: A beszámolási kötelezettség In: Szerk: Fenyves V. Alapvető pénzügyi és számviteli ismeretek a gyakorlatban, Debreceni Egyetem, 2015, pp. 69-76., 2015
- [13] Péntes Gy.: A hazai élelmiszer-kiskereskedelem struktúrája az ezredforduló után Gazdaság és Statisztika (GÉS) 17. évfolyam, 4. szám p. 7. 2005
- [14] Róth J. et al.: Pénzügyi számvitel, Magyar Könyvvizsgálói Kamara Oktatási Központ Kft., pp.339-349, 2008
- [15] Sallai Cs.: Adózás/Számvitel 2016, A számviteli törvény (SZtv.) változásai. Vezinfó Kiadó és Tanácsadó Kft., pp. 121-163., 2016
- [16] Sallai Gy.né. – Abos I.: A távközlés, információ és médiatechnológia konvergenciája Magyar Tudomány 2007/7 p. 844 – 845, 2007
- [17] Siklósi Á. – Veress A.: Könyvvezetés és beszámoló készítés. SALDO Pénzügyi Tanácsadó és Informatikai Zrt., pp. 105-112., 2010
- [18] Szalavetz A.: Az informatikai szektor és a felzárkózó gazdaságok Közgazdasági Szemle, XLIX. évf., 2002. szeptember p. 800., 2002
- [19] Sztanó I.: A számvitel alapjai, Perfekt Kiadó ISBN 9789633948217 2013

- [20] Popp J. – Juhász A.: Az élelmiszerlánc szereplői közötti kapcsolatok hazánkban. GAZDÁLKODÁS 55. évfolyam, 1. szám, pp. 8-18. 2011
- [21] Lukács J. – Zéman Z.: (2014): A magyar számviteli rendszer egyszerűsítésének eredményei Közgazdász fórum, 2014. (17. évf.) 4-5. sz. p. 146, 2014
- [22] Katona K.: A számviteli rendszer és nyereségadóztatás eltérő szabályozási elveinek hatása a vállalati működésre Iustum aequum salutare, 2016. (12. évf.) 2. sz., pp. 36-41. , 2016
- [23] MKVK (Magyar Könyvvizsgálói Kamara): A számviteli törvény 2016. évi változásai Jogszabályfigyelő különszám 2015 július p.1., 2015 www.budapest.mkvk.hu/letoltheto/201507_Jogszabalyfigyelo_Szt_kulonszam.pdf
- [24] Tóthné Szabó E.: A kiegészítő melléklet szerepe és tartalma a számviteli információ hordozta „megbízható és valós kép” kialakításában Doktori (PhD) értekezés Nyugat-Magyarországi Egyetem Széchenyi István Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola pp. 40-121, 2012
- [25] 2000. évi C. törvény
- [26] Adorján Cs.: Korszakváltás a számvitel szabályozásában Könyvvizsgálók Lapja 2. évfolyam · 1. szám · 2013. január pp. 12-13.

